

<https://doi.org/10.62837/2024.8.145>

MƏTANƏT BƏKİR QIZI ƏMRAHOVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
amrahova.metanet.76@gmail.com

AZƏRBAYCAN DİLİ TARİXİNDƏ MƏHƏMMƏD FÜZULİ MƏRHƏLƏSİ

Açar sözlər: *M.Füzuli, lüğət tərkibi, leksik-semantik quruluş, alınma leksika.*

Ключевые слова: *М.Физули, словарный состав, лексико-семантическая структура, заимствованная лексика.*

Keywords: *M.Fuzuli, vocabulary composition, lexical-semantic structure, derived lexicon.*

Məhəmməd Füzuli Azərbaycan ədəbiyyatı və dili tarixində özünməxsus yer tutmuş, bənzərsiz əsərləri ilə türk millətinin yaddaşında ölməzlik zirvəsinə ucalmış böyük sənətkarlarımızdan biridir. Görkəmli söz ustasının irsinə Azərbaycan dövləti daim böyük diqqət göstərmiş, ölkəmizdə onun yubileyləri təntənəli şəkildə qeyd olunmuşdur. Ulu öndərin irsini layiqincə davam etdirən, dilimizin, ədəbiyyatımızın və mədəniyyətimizin hamisi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev də bir çox görkəmli şair və yazıçılarımız kimi M.Füzuli dühasına da xüsusi diqqət və qayğı göstərir. “Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 530 illiyinin qeyd edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 yanvar 2024-cü il tarixli Sərəncamı bu baxımdan mühüm əhəmiyyət daşıyır. Həmin tarixi sənəddə deyilir: “*Məhəmməd Füzuli anadilli poeziyanın mükəmməl nümunələrini yaratmış, Azərbaycan bədii dilini daha da zənginləşdirərək yeni zirvəyə yüksəltmişdir. Onun parlaq dühasının təəcəssümü olan və bu gün də sevilə-sevilə oxunan əsərləri yarandığı ilk vaxtlardan geniş coğrafiyada yayılmış və müəllifinə böyük şöhrət qazandırmışdır. Məhəmməd Füzuli istedadlı nümayəndələri ilə tanınan bütöv bir ədəbi məktəb formalaşdırmışdır. Öz müasirlərindən başlayaraq, sonrakı dövrlərdə Füzuli ənənələrinin davamçısı olmuş bütün görkəmli sənətkarlar bu nəhəng söz ustasının adını hər zaman ehtiramla yad etmişlər*” (Əliyev, 2024). Bu baxımdan Füzuli şəxsiyyəti və onun zəngin irsi özündən sonra ədəbi prosesə mühüm təsir göstərdiyi kimi, onun yüksək intellektə söykənən üslubu da dilimizin inkişafında yeni mərhələ təşkil etmiş, ədəbi dilimizi zənginləşdirmiş və yeni keyfiyyət müstəvisinə qaldırmışdır. Ona görə də Füzulinin dili həmişə türkoloji dilçiliyin aparıcı mövzularından birini təşkil etmiş, ədibin dili haqqında çoxsaylı əsərlər qələmə alınmışdır. M.Füzulinin dilimizin inkişafındakı tarixi rolu ana dilində əsər yazan istənilən bir qələm sahibinin fəaliyyəti kimi dəyərləndirilə bilməz: onun türkcənin nüfuzunun güclənməsindəki tarixi fəaliyyəti böyük bir missiya, idrak edilmiş mövqe və nəhəng bir konsepsiyadır. Türkcə şeir yazmağı böyük iftixar hesab

edən şairin “Leyli və Məcnun” kimi məşhur əsərin ana dilimizdə olmamasına təəssüflənməsi onun müqəddəs amalını aydın şəkildə ifadə edir:

*Ol səbədən farsî ləfzilə çoxdur nəzm kim,
Nəzmi-nazik türk ləfzilə ikən düşvar olur...
Məndə tofiq olsa, bu düşvan asan eylərəm,
Novbahar olğac dikəndən bərki-gül izhar olur* (Füzuli, 2005: 362).

Və bu “düşvarı asan etmək”lə o, “Leyli və Məcnun”u doğma Azərbaycan dilində danışdırdı, mükəmməl qələmi ilə ədəbi dilimizi keyfiyyətcə yeni müstəviyə qaldırdı. Ona görə də M.Füzulinin dili deyilərkən türkcə tarixində böyük bir hadisə: şairin ayrı-ayrı janrlarda qələmə aldığı əsərlərinin fərdi üslubi keyfiyyətləri və ədəbi nitqinin idraki səviyyəsi nəzərdə tutulur. Hər şeydən öncə, M.Füzuli qəzəl ustasıdır, anadilli qəzəlin önəmli müəlliflərindən biridir. Digər tərəfdən, o, mükəmməl məsnəvi dilinin ustasıdır, eyni zamanda nəsr dilinin ilk gözəl örnəklərini yaratmışdır. Bu münasibətlə Mir Cəlal yazır: “Füzulinin dilindəki bədii zənginlik, gözəllik və bəlağət yalnız onun şeirinə aid deyildir. Bu bəlağət yalnız qafiyə, vəzn sənətkarlığından ibarət olmayıb, həm də onun sənətkarlığının məzmun, keyfiyyət məsələsi olduğu üçün, şairin nəsr dilində də öz qüvvəsini, öz kəsərini, öz ülvyyəət dərəcəsini saxlayır” (Mir Cəlal, 2007: 103). Ümumən, Füzulinin yaradıcılığı ilə klassik bədii üslub tam kamilləşmiş, ədəbi dilimiz onun dühasında kamala yetmişdir. Leksik obrazlılıq Füzuli dilində xüsusilə diqqət çəkir və bu poetiklik onun bütün janrlarda yazılan əsərlərində müşahidə olunsa da, daha çox qəzəllərində təzahür edir. Sözü bədii enerjisi, estetik gücü ədəbin qəzəllərində, ilk növbədə, bənzərsizliyi ilə seçilir. S.Əlizadə yazır ki, “usta şairin dilinin bədii məziyyətlərini araşdıran alimlər daha bu fikrə gəlirlər ki, sənətkar mükəmməl bənzətmə örnəkləri yaratmışdır. Ancaq Füzuli təşbehlərində mükəmməlliyin nədən ibarət olması mükəmməl izah edilməmişdir... Füzuli bənzətmələri ona görə mükəmməldir ki, sözün abstraktlaşdırma və ümumiləşdirmə xarakterini maksimum dərəcədə əks etdirir” (Əlizadə, 1983: 10).

Heç şübhəsiz ki, Füzuli dilinin təkrarsızlığının kökündə güclü metaforik təfəkkür dayanır. Metaforik düşüncə tərzində əslində onun üçün yeni hadisə deyildi: bu, şairə qədərki dövrdə Şərqi üçdilli poeziyasının ruhuna hopmuşdu. Füzuli ona görə bu üsula müraciət etmişdi ki, o, türk məcazının ədəbi enerjini yaxşı idrak edirdi: “Görürdü ki, məcazilik semantik üslubi bir proses olmaqla həqiqəti aşkar etmək, daha gözəl təsvir və tərənnüm etmək üçün necə geniş, görünməmiş imkanlar açır” (Füzuli, 2005: 14). Bu baxımdan məhz öz şairlik potensialı ilə M.Füzuli “*ərəb eşqi, fars ruhu, türk qılıncı ilə qurulan*” yüzilliklərin ağır və acıqlı uruşları altında yıxılan Bağdad”ın (Xudiyev, 2012: 331) ruhunu və o dövrün mənzərəsini bizə aydın təsvir edə bilmişdir. Görkəmli türkoloq B.Çobanzadə yazır ki “Füzuliyə “*mübaligəçi*”, “*safdil*” deyə biliriz. Lakin bu gün də, yarın da “*yalançı*”, “*masalçı*” deyəməyiz. “*Ən gözəli – ən yalanı*” (“*Ehsənühü əxzəbühü*”) dəsturilə yaşayan Şərqi ədəbiyyatında o, ən gözəli, ən doğrusu olan şeirlər, əsərlər meydana gətirmiş birinci şairimizdir” (Çobanzadə, 2007: 168).

M.Füzulinin mühüm xidməti xalq danışığı dili ilə yazılı dili bir araya gətirməsidir. Klassik üslubda əsərlər qələmə alan ədiblərdən kimsə Azərbaycan dilini Füzuli səviyyəsində mükəmməl bilməmişdir. Onlardan heç biri doğma ana dilini Füzulinin intellekti səviyyəsində yaradıcılığında əks etdirməyi bacarmamışdır. Ona görə də, Tofiq Hacıyevin fikri ilə desək, “Füzuli milli ədəbi dili yox var etmişdir” (Hacıyev, 2012: 298). Təbii ki, bu mühüm tarixi missiyanı icra etməkdə XVI yüzilliyin tarixi-siyasi şəraiti də mühüm əhəmiyyət daşımışdır. Həmin dövrdə mərkəzləşmiş Azərbaycan dövləti vardı və bu dövlət bütöv bir milləti vahid coğrafiyada birləşdirirdi. M.Füzuli yalnızca Azərbaycanın, yaxud Şərqi deyil, ümumən dünyanın zəngin söz varlığına sahib sənətkarlarından biridir. Onun lüğət tərkibində ərəb-fars alınmaları üstün mövqedədir – başqa şairlərdə olmadığı miqdarda ərəb-fars sözləri çoxluq təşkil edir. Həmçinin onun dilində heç bir şairdə rast gəlinmədiyi səviyyədə türk mənşəli leksemlər yer almışdır. Şairin ədəbi yaradıcılığında türk mənşəli sözlər semantik sahəsi baxımından genişdir və Azərbaycan dilinin bütün semantik sahələri şairində dilində təzahür edir: aristokrat təbəqəninin lüğət tərkibindən tutmuş məişət dilinə qədər aid bütün sözlər zəngin lüğət şəklində öz əksini tapır. Məsələn: “*Təmkinini cünuna qılma təbdil*” misrasının davamı məişət üslubuna xas ifadələrlə təzahür edir: *Qızsan, ucuz olma, qədrini bil*. Bəzən elmi üslubun faktı olaraq istilahlardan ibarət fikir səsləndirilir: *Verməz bu rəviş nətceyi-xub, Şayəstə degil sana bir üslub*. Bəzən isə şair öz baxışını məişət dili ilə təqdim edir: *Bu nə işdir ki, bizi ignə kimi incəldüb, Salır ipliğ kimi hər dəm bir uzun sevdaya*. Bu baxımdan şairin dilindəki bu gün də anlaşılan ümumişlək sözləri şərti olaraq bu cür qruplaşdırmaq olar ki, onlardan bir neçəsini təqdim edə bilərik:

- a) Şairin dilində təbiət leksikası: *lalə, reyhan, qavun, pələng, pərvanə, şir* və s.
- b) Dini məzmunlu leksika: *kafir, atəşgah, səcdə, islam, behişt, seyid, rəməzan* və s.
- c) Aristokrat leksika: *vətən, xalq, əfəndim, sultan, səlam, yoldaş, paşa, canım* və s.
- d) Məişət leksikası: *bülür, müştəri, tərəzi, rəvac, sərmayə, kisə, tas, başmaq*, və s.
- e) Onomastik leksika: *Çin, Turan, İran, Nizami, Şah İsmayıl, Qarun, Yusif* və s.

Füzulinin dilində müşahidə olunan leksemlərin müəyyən bir qismi çağdaş ədəbi dil baxımından arxaikləşmişdir: *əyaq* – *badə*, *us* – *ağıl*, *çizginmək* – *fırlanmaq*, *ilətmək* – *çatdırmaq*, *əsrümək* – *sərxoş olmaq*, *göymək* – *yanmaq*, *yüğüş* – *çox*, *birlə* - *ilə* və s.

Füzulinin lüğətindəki sözlərin müəyyən bir hissəsi isə çağdaş dilimizdə semantik cəhətdən arxaikləşmişdir. Hazırda dilimizdə işlənən bu leksemlər şairin əsərlərində fərqli mənalarda müşahidə olunur: *hirs* – *tamah*, *siyasət* – *cəza*, *gümrah* – *yolunu azan*, *mükəfat* - *əvəz* və s.

Şairin dilindəki bəzi sözləri digər türkcələrdə, məsələn: müasir türk dilində izləmək mümkündür: *irmək, ulaşmaq, iletmək, sunmaq, kaç, kendi* və s. Qeyd edək ki, hazırda türkcəmizdə işlək olan feillərin, demək olar ki, hamısı Füzulinin dilində də müşahidə olunur: onlardan bəziləri ədəbi dildə, bəzilər isə canlı danışığda və şivələrdə öz izlərini mühafizə edir. Hərəkət bildirən həmin sözlərin şairin dilində

mövcudluğu XVI yüzillikdə milli dilin çağdaş səviyyədə sabitləşdiyini bir daha təsdiqləyir: *incimək, boylanmaq, yumulmaq, yaraşmaq, çəkişmək, uymaq, tutuşmaq* və s. Şairin əsərlərində təkrarlanan – qoşa sözlər də öz kəmiyyəti ilə seçilir ki, bu da dilimizin leksik-qrammatik quruluşunun sabitliyini əks etdirir: *min-min, zərrə-zərrə, səf-səf, danə-danə, qat-qat* və s. Canlı danışıqda işlənən bu leksemlərlə bərabər həmin formada yüksək təbəqənin dilinə məxsus sözlərə də rast gəlinir: *rizə-rizə, gah-gah, güruh-güruh* və s. Morfoloji quruluşuna görə Füzulinin dili türk və Azərbaycan dillərinin paralelliklərini əks etdirir: bu həm Füzulinin Osmanlı-Səfəvi sərhədində yaşaması, həm də Osmanlı dövlətinin böyük nüfuzu ilə əlaqədardır. Bizcə, bu faktlar eyni zamanda dövrün ədəbi dil norması – türkiyə məxsus əlamətlərdən biridir. O dövrdə Şərq – cığatay türkcəsi Əlişir Nəvai ilə ucaldığı kimi, qərb – oğuz türkcəsi də Füzuli dilinin çiyinləri üzərində inkişaf edirdi. Daha doğrusu, dahi şair bu missiyanı öz üzərinə götürmüş və onu layiqincə yerinə yetirmişdir. Məsələn, ismin hallarının müəyyən və qeyri-müəyyən formalarının işlənməsi şairin dilinin mükəmməl morfoloji quruluşa malikliyindən xəbər verir: *Eyləməz bihudə gül gördükdə ağılan əndəlib; Sitem daşı, məlamət xəncəri, bidad şəmşiri, Füzuli, hər cəfa kim gəlsə, xoşdur canə canandan* (Füzuli, 2005: 70; 246). M.Füzulinin fərdi üslubunun əsas motivi Azərbaycan dilinin xalqiliyi, yüzilliklər boyunca canlı danışıq dilində möhkəmlənmiş söz və ifadələrin işlənməsi ilə xarakterizə oluna bilər. Onun dilində ərəb-fars alınmalarının işlək olmasına baxmayaraq, o, türk dilinin bütün incəliklərindən məharətlə istifadə etmiş və ədəbi dilin yeni inkişaf mərhələsinin əsasını qoymuşdur. Onun poetik dilinin zənginliyini şərtləndirən əsas amillərdən başlıcası odur ki, ədibin şeirlərində leksik-semantik söz qruplarından geniş və rəngarəng formada istifadə olunmuşdur. Əsərlərinin dilindəki müxtəlif leksik-semantik və qrammatik formalar sənətkarın ədəbi dilin inkişafında müstəsna xidmətləri olduğunu aydın əks etdirir. Füzulinin şeirləri Azərbaycan dilinin tarixi leksika və morfolojiyasının, ümumən XVI əsr Azərbaycan ədəbi dilinin öyrənilməsində aparıcı mənbə sayılır. Onun irsi nəinki Azərbaycan dilinin, ümumən türkinin və türk dillərinin inkişaf tarixinin araşdırılmasında aparıcı qaynaqlar sırasında yer alır. Böyük mütəfəkkirin dilində Azərbaycan mənşəli sözlərlə yanaşı, ərəb və fars dillərinə məxsus leksik vahidlər, eləcə izafətlərdən də bədii təsvir və ifadə vasitəsi kimi ustalıqla istifadə olunmuşdur. Əsərlərində müşahidə edilən, bu gün anlaşılmayan alınmalar əslində həmin dövrdə dilimizin lüğət tərkibinə daxil olmuş və müəyyən qrup təbəqələrin nitqində: ya aristokrat, ya da xalq dilində ünsiyyətə xidmət etmişdir. Füzuli qəzəllərində alınma leksika ədəbi dilimizə qeyri-şüuri olaraq gətirilmiş sözlər deyildir, onlar leksik-semantik və qrammatik baxımdan mənimsənilmiş, poetik düşüncənin məhsulu olan dil vahidləridir. N.Cəfərov yazır: “Ərəbdilli Azərbaycan poeziyası öz imkanlarını “üçdilli” şairlərimizdən Nəsimi ilə Füzulidə göstərmişdir ki, bu da, heç şübhəsiz, həmin dahi sənətkarların yaşadıkları bilavasitə ərəbdilli mühitlə bağlıdır. Və istər Nəsimi, istərsə də Füzuli üçün ərəbcə, yaxud farsca yazmaq elə bir əhəmiyyət kəsb etməmişdir” (Cəfərov, 2022). Füzulinin

“Nə dersən, ruzigarım böyləmi keçsün, gözəl xanım, Gözüm, canım, əfəndim, sevgilim, dövlətli sultanım!” (Füzuli, 2005: 347) misraları onu deməyə əsas verir ki, hansı xalqın müasir dili keçmiş ilə bu qədər yaxından bağlıdırsa, milli ədəbi dil də öz kökünü o dövrdən alır. Çağdaş türkcəmizdə işlənən elə qrammatik şəkilçi yoxdur ki, dahi şairin yaradıcılığında rast gəlinməsin; hazırda dilimizdə ünsiyyətə xidmət edən bütün söz birləşmələrinin və mürəkkəb cümlələrin formaları Füzuli dilində mövcud olmuşdur. Və həm də şairin dilindəki frazologizmlərin, deyimlərin, demək olar ki, hamısı indi də dilimizdə aktiv işlənir. Füzuli dönəmindəki dilimizin lüğət fondu günümüzdə də öz varlığını qoruyub saxlayır, əsas fərqlilik isə ancaq lüğət tərkibindədir. M.Adilov yazır ki, “*dilin zənginliyi, hər şeydən əvvəl, o dildəki sözlərin miqdarı ilə müəyyən edilir. İnsan daha çox savadlı olduqca, onun gündəlik həyatı-zəruri maraq dairəsi (ictimai, elmi, mədəni və s. cəhətdən) geniş və əhatəli olduqca onun dilindəki sözlər də miqdarca çox olur. Əksinə, insanın mənafeyi ictimai cəhətdən məhdud olduqda, bəsit həyat keçirdikdə çox az sözə ehtiyac hiss edir*” (Adilov, 2020: 240). Bu cəhətdən Füzulinin dilinin mükəmmilliyi təkcə elmi tədqiqat mövzusu kimi deyil, həm də tədris mövzusu kimi yeni nəsillərə aşılmalı, onun üslubunun spesifik cəhətləri Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti dərslərində tələbələrə düzgün çatdırılmalıdır. Azərbaycan natiqlik sənətinin tarixindən bəhs edərkən, müasir gənclik Füzuli dilinin məntiqi-idraki səviyyəsi, dilimizin inkişafındakı əsas rolu ilə yaxından tanış olmalı, dilimizin mənəvi potensialının zənginləşməsində, özlərinin nitq bacarıqlarının inkişafında dahi şairin anadilli əsərlərindən faydalanmalıdırlar.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Adilov M. Məhəmməd Füzulinin poetik dili və üslubu. Bakı: Elm və təhsil, 2020
2. Cəfərov N. Azərbaycan dilinin tarixində ərəbcə və farsca // Bakı: kulis.az, 19.09.2022. <https://kulis.az/xeber/yazarlar/azerbaycan-dilinin-tarixinde-erebce-ve-farsca-43801> (05.07.2024)
3. Cəlal M. Füzuli sənətkarlığı. Bakı: Kaşqari, 2007 / https://anl.az/el/m/mc_fs.pdf
4. Çobanzadə B. Füzuli və onun yeri // B.Çobanzadə. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Şərq-Qərb, 2007, s. 167-173.
5. Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 530 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı // <https://president.az/az/articles/view/63328> (05.07.2024).
6. Əlizadə S. Azərbaycan ədəbi dili tarixindən praktikum. Bakı: ADU, 1983, 92 s.
7. Füzuli M. Əsərləri. I cild. Bakı: Şərq-Qərb, 2005
8. Xudiyev N. Seçilmiş əsərləri. I cild. Bakı: Elm və təhsil, 2012
9. Hacıyev T. Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi. I hissə. Bakı: Elm, 2012

XÜLASƏ

Məqalədə dahi Azərbaycan şairi, türk dünyasının böyük ədəbi siması Məhəmməd Füzulinin Azərbaycan dilinin inkişaf tarixindəki xidmətlərindən bəhs olunur. Araşdırmanın əvvəlində görkəmli sənətkarın irsinə Azərbaycan dövlətinin xüsusi diqqət və qayğısından söz açılır, onun yubileyləri ilə əlaqədar ümummillə lider Heydər Əliyev və cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin imzaladıqları sərəncamların mühüm ədəbi-mədəni hadisə kimi tarixi əhəmiyyətinə toxunulur, Füzuli dilinin öyrənilməsi yönündə əsərlər yazmış alimlərin fəaliyyəti müxtəsər qeyd olunur.

Məqalədə Füzuli dilinin lüğət tərkibi, leksik-semantik və üslubi özəllikləri geniş şərh olunmaqla onun dilimizin zənginləşməsi istiqamətindəki fəaliyyətinə aydınlıq gətirilir. Qeyd olunur ki, M.Füzulinin dilimizin inkişafındakı tarixi rolu ana dilində əsər yazan istənilən bir qələm sahibinin rolu kimi dəyərləndirilə bilməz: onun türkcənin nüfuzunun güclənməsindəki tarixi fəaliyyəti böyük bir missiya, idrak edilmiş mövqə və nəhəng bir konsepsiyadır. M.Füzulinin mühüm xidməti xalq danışığı dili ilə yazılı dili bir araya gətirməsidir. Klassik üslubda əsərlər qələmə alan ədiblərdən kimsə Azərbaycan dilini Füzuli səviyyəsində mükəmməl bilməmişdir. Onlardan heç biri doğma ana dilini Füzulinin intellekti səviyyəsində yaradıcılığında əks etdirməyi bacarmamışdır. Məqalədə bütün bu məqamlar müəyyən istiqamətlərdən araşdırılmış, şairin anadilli əsərlərinin dilimizin tarixindəki əhəmiyyəti yüksək dəyərləndirilmişdir.

ЭТАП МУХАММАДА ФУЗУЛИ В ИСТОРИИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА

Резюме

В статье говорится о заслугах великого азербайджанского поэта, великого литературного деятеля тюркского мира Мухаммада Физули в истории развития азербайджанского языка. В начале исследования отмечается особое внимание и забота Азербайджанского государства к наследию выдающегося мастера слова, историческое значение указов, подписанных общенациональным лидером Гейдаром Алиевым и нынешним Президентом Ильхамом Алиевым, как важное литературно-культурное событие и упоминаются культурные мероприятия в связи с его юбилеем, кратко упоминается деятельность ученых, написавших труды по изучению языка произведений Физули. В статье широко трактуются словарный состав, лексико-семантические и стилистические особенности языка произведений Физули, а также выясняется его деятельность в направлении обогащения нашего языка. Отмечается, что историческая роль М.Физули в развитии нашего языка не может быть оценена как роль любого писателя, пишущего на родном языке: его историческая деятельность по усилению влияния тюркского языка является великой миссией, признанной позицией и огромной концепцией. Важной заслугой М.Физули является сближение устной и письменной речи. Никто из писателей, писавших произведения в классическом стиле, не владел азербайджанским языком в совершенстве на

уровне Физули. Ни одному из них не удалось отразить в своем творчестве родной язык на уровне интеллекта Физули. В статье все эти моменты были рассмотрены с определенных направлений, высоко оценено значение произведений поэта на родном языке в истории нашего языка.

MATANAT AMRAHOVA

MAHAMMAD FUZULI LEVEL IN THE HISTORY OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE

SUMMARY

In the article it is said about the services of the great Azerbaijani poet, the great literary figure of the Turkic world Mahammad Fuzuli in the history of the development of the Azerbaijani language. At the beginning of the study, the special attention and care of the Azerbaijani state to the heritage of the outstanding artist is mentioned, the historical significance of the decrees signed by the national leader Heydar Aliyev and President Ilham Aliyev in connection with his anniversaries as an important literary and cultural event is touched upon, the activity of scientists who wrote works on the study of the Fuzuli language are briefly mentioned. In the article the vocabulary, lexical-semantic and stylistic features of the Fuzuli language are explained and its activities in the direction of enrichment of our language are clarified. It is noted that the historical role of Fuzuli in the development of our language cannot be regarded as the role of any writer in his native language: his historical activity in strengthening the influence of Turkish is a great mission, a cognized position and a huge concept. An important service of M.Fuzuli is to bring together the spoken language and the written language. None of the writers who wrote works in the classical style knew the Azerbaijani language perfectly at the level of Fuzuli. None of them managed to reflect their native language in Fuzuli's work at the level of his intellect. The main factors contributing to the richness of his poetic language is that the lexical-semantic word groups were used widely and variegated in the writer's poems. In the article all these points from certain directions were investigated, the importance of the poet's native-language works in the history of our language were highly appreciated.

Rəyçi: filologiya elmləri doktoru, professor Tofiq Əbdülhəsənlі